

КОМПОНЕНТИ ЗМІСТУ НАВЧАННЯ БАКАЛАВРІВ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ ЗАСОБАМИ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Розглядається інтегроване навчання історії України засобами англійської мови бакалаврів, що опановують спеціальність 014 Середня освіта (Історія).

Зазначено, що інтегроване навчання студентів зазначеного фаху засобами англійської мови є ефективним способом удосконалення їхніх професійних знань й умінь, оскільки: 1) інтегровані курси можна використовувати як на практичних заняттях, так і під час самостійної та індивідуальної роботи студентів, адже вони містять об'ємний лексико-граматичний і фактологічний матеріал, що потребує ретельного опрацювання; 2) виконання завдань курсу англійською мовою сприяє розвитку іншомовної мовленнєвої компетентності бакалаврів; 3) підвищення рівня володіння англійською мовою мотивує студентів до комунікації в міжнародному фаховому середовищі й опанування іншомовною джерельною базою, що поглиблює їхню професійну компетентність.

Структура такого навчання передбачає залежність компонентів змісту навчання іноземної мови у вигляді знань, навичок, умінь від тих знань і вмінь, яких необхідно набути через зміст предмета "Історія України".

Визначено, що інтегрований зміст навчання бакалаврів історії України засобами англійської мови складається з таких компонентів: 1) лінгвістичні знання англомовної лексики, що забезпечують формулювання ключових понять предмета "Історія України"; 2) мовленнєві навички, що забезпечують усні та письмові висловлювання предметного змісту в межах вивченого мовного матеріалу; 3) мовленнєві вміння, що забезпечують презентацію, обговорення, аналіз, систематизацію, класифікацію, інтерпретацію предметного змісту засобами англійської мови; 4) уміння іншомовного самонавчання, що забезпечують цілепокладання, виконання, корекцію та контроль практичних завдань з історії України в їх англомовному супроводі.

Доведено, що поступова реалізація визначених компонентів змісту навчання бакалаврів історії України засобами англійської мови дозволить певною мірою поглибити їх професійні знання та підготувати їх до плідної праці в міжнародному фаховому середовищі.

Ключові слова: *інтегроване навчання, інтегрований курс, компоненти змісту навчання англійської мови, компоненти змісту навчання історії України, професійна компетентність, іншомовна мовленнєва компетентність, іншомовне самонавчання, бакалаври, майбутні історики.*

Перетворення у сфері вітчизняної вищої освіти зумовлюють особливу увагу, що приділяється іншомовній підготовці студентів різних спеціальностей до майбутньої професійної діяльності. Це виявляється в запровадженні єдиного вступного іспиту (далі – ЄВІ) з іноземної мови для бакалаврів, які бажають продовжити своє навчання в магістратурі.

Попри цю гарну ініціативу, є декілька перешкод для її ефективного втілення. Серед них зазначимо такі: 1) недостатню кількість навчальних годин, що відводяться на практичні заняття з англійської мови на спеціальних факультетах (30 – на першому році навчання); 2) брак навчально-методичних матеріалів професійно орієнтованого спрямування англійською мовою та/або їх низька якість; 3) відсутність вмотивованості студентів, зумовлена, з одного боку, незадовільним рівнем мовної підготовки, з іншого – нерозумінням того, яким чином вони зможуть застосувати набуті іншомовні знання в реальних виробничих умовах.

Один із варіантів вирішення цих проблем убачаємо в розробленні інтегрованих курсів для навчання бакалаврів їхніх фахових дисциплін засобами англійської мови, оскільки: 1) такі навчальні посібники можна використовувати як в аудиторії, так і під час самостійної та індивідуальної роботи студентів, адже вони містять об'ємний лексико-граматичний і фактологічний матеріал, що потребує ретельного опрацювання; 2) виконання завдань курсу англійською мовою сприяє розвитку іншомовної мовленнєвої компетентності бакалаврів; 3) підвищення рівня володіння англійською мовою мотивує студентів до опанування іншомовною джерельною базою, що поглиблює їхню фахову компетентність.

У межах цієї статті суб'єктом інтегрованого навчання обрано майбутніх істориків, оскільки сучасна українська держава потребує високоякісних фахівців зазначеного профілю, які вільно володіють іноземними мовами для відповідності вимогам, що висуваються до них в умовах сьогодення. Ґрунтуючись на освітньо-професійній програмі зі спеціальності 014 Середня освіта (Історія), зазначимо такі з них: необхідність критичного усвідомлення відмінностей в історіографічних поглядах науковців з різних країн; здатність оперування у професійній діяльності базовими знаннями про особливості розвитку українського суспільства в різні історичні періоди; здатність розглядати українську історію і культуру як складові частини європейської і світової історії та культури, зіставляти події, явища феноменів історії, локальної, регіональної історії в контексті національної, європейської історії; розуміння місцевої культури, її ролі в житті українського суспільства та світу. Для виконання цих складних завдань майбутні історики повинні вміти читати й аналізувати фахову літературу та першоджерела, багато з яких написані іноземною мовою, зокрема англійською.

Для дидактичної правомірності вправ, представлених в інтегрованому курсі, що розробляється, виділимо компоненти змісту навчання бакалаврів історії України та відповідні до них компоненти змісту навчання

англійської мови. Визначення й аналіз зазначених компонентів та демонстрація їх взаємозв'язку в процесі інтегрованої підготовки студентів, що здобувають вищу освіту за спеціальністю 014 Середня освіта (Історія), є **метою статті**. Її досягнення передбачає виконання низки завдань: 1) охарактеризувати інтегроване навчання різнопрофільних дисциплін засобами англійської мови; 2) визначити компоненти змісту навчання бакалаврів історії України; 3) визначити компоненти змісту навчання бакалаврів англійської мови; 4) обґрунтувати процесуальний взаємозв'язок в інтегрованій підготовці здобувачів вищої освіти для поглиблення професійних знань засобами англійської мови.

Для розв'язання поставлених у дослідженні завдань використано такі методи: теоретичні – аналіз педагогічної, психологічної, дидактичної літератури з проблеми, що розглядається, що уможливило з'ясування компонентного складу змісту інтегрованого навчання майбутніх істориків для вдосконалення професійної діяльності засобами англійської мови; емпіричні – аналіз робочого навчального плану, робочої програми з дисципліни “Іноземна (англійська) мова за професійним спрямуванням” для студентів спеціальності 014 Середня освіта (Історія) Державного закладу “Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського” з метою з'ясування стану досліджуваної проблеми в практиці закладів вищої освіти.

Як зазначалося вище, проблема інтегрованого навчання здобувачів освіти різних спеціальностей засобами англійської мови є досить актуальною. Цій тематиці присвячені наукові дослідження І. Антоненко, С. Боднар, Т. Горпинич, Я. Дьячкової, І. Левчик, О. Москалюк, Я. Окопної, О. Попель, Л. Русалкіної, О. Тарнопольського, В. Терещук.

Аналіз цих й інших робіт засвідчив, що “іноземна мова залишається домінуючою метою навчання, а професійна діяльність є тематичним джерелом для відбору відповідних мовних і мовленнєвих засобів, що підлягають засвоєнню” [5; 8].

Однак ми дотримуємося іншого погляду на інтеграцію фахових дисциплін й англійської мови. Її сутність сформульована відомою українською дослідницею Р. Мартиновою, яка наголошує на процесуальному аспекті інтеграції, тобто “єдиному навчанні будь-якого освітнього курсу й іноземної мови, відповідно до якого набуваються знання й уміння; при цьому другі забезпечують набуття і реалізацію перших; а перші створюють смислову основу розвитку других” [5, с. 67].

Отже, інтегроване навчання історії України засобами англійської мови передбачає опанування студентами двома видами діяльності: фаховим, що пов'язаний зі змістом курсу, та іншомовним мовленнєвим, що забезпечує розвиток умінь у першому виді діяльності. При цьому домінуючим залишається фаховий, тоді як іншомовний мовленнєвий є допоміжним.

Згідно зі Стандартом вищої освіти України (2016) компонентами змісту навчання цієї дисципліни є: 1) знання термінологічного апарату та теоретичні знання фактологічної бази певних історичних подій; 2) уміння висвітлювати історичний процес у його різноманітних виявах, аналізувати його та прогнозувати розвиток сучасних історичних подій; 3) здатність чітко та виразно висловлюватися в процесі комунікації та готовність брати участь у дискусії щодо проблеми, що розглядається; 4) здатність регулювати й оцінювати власну професійну діяльність відповідно до викликів сьогодення [2, с. 95].

Для того щоб навчити студентів втілювати зазначений зміст навчання засобами англійської мови, необхідно визначити відповідні компоненти змісту навчання англійської мови в їх процесуальному аспекті. Ними є такі: 1) мовні знання термінологічного апарату з історії України; 2) мовленнєві навички його вживання у власних коротких повідомленнях професійного змісту; 3) іншомовні мовленнєві вміння як супровід здійснення практичних дій із предметним матеріалом; 4) уміння іншомовного самонавчання, що виражаються в здатності самостійно регулювати, коректувати й оцінювати власну іншомовну поведінку [2, с. 95].

Як бачимо з цих визначень, компоненти змісту навчання історії України та компоненти змісту навчання англійської мови мають аналогічні складники. Це дає підстави об'єднати їх у єдиному інтегрованому процесі навчання майбутніх істориків їхнього фаху засобами англійської мови. Далі проаналізуємо кожен із виділених нами інтегрованих компонентів змісту навчання історії України засобами англійської мови.

Попри те, що фахова діяльність є першочерговою за своєю сутністю, вона не може домінувати в процесі інтегрованого навчання. Це пояснюється тим, що обсяг і якість засвоєного мовного матеріалу навіть на початку розвитку найпростішого мовленнєвого вміння з професійно орієнтованої тематики можуть бути недостатніми для розуміння теми курсу, що вивчається. Тому першочерговим завданням викладача є забезпечення студентів лінгвістичними знаннями термінологічного апарату з історії України, оскільки “без них спілкування іноземною мовою в умовах немовного середовища є неможливим, адже не можна говорити, не знаючи слів та способів оперування ними” [4; 136]. Наприклад, для вивчення теми “The advent of the Slavs” студенти мають засвоїти такий лексико-граматичний матеріал: *the Slavs, the border, the Byzantine Empire, century, tribe, to move into, the Balkans, to distinguish, linguistic, data, to suggest, ancestral, homeland, to share, common, language, religion, customs*.

Наступним кроком є формування в студентів мовленнєвих навичок уживання вивченої лексики у зразках власного підготовленого мовлення. Слідом за А. Леонтєвим під мовленнєвими навичками розуміємо “мовленнєві операції, виконання яких доведено до досконалості. Тобто навичка передбачає здатність до здійснення автоматизованих операцій чи їх поєднання, яка в будь-який момент може бути реалізована” [3].

Так, прикладом сформованості в майбутніх істориків мовленнєвих навичок із теми “The advent of the Slavs” є здатність автоматизованого оперування ними вивченим мовним матеріалом у таких коротких повідомленнях, як: 1) *The Slavs showed up on the borders of the Byzantine Empire in the 6th century AD*; 2) *Their tribes moved into the Balkans*. 3) *Historians distinguished two major groups among the Slavs of his day: Sclaveni and Antes*. 4) *Linguistic data suggests that the ancestral homeland of the Slavs lay between the Dnieper and the Vistula*. 5) *They shared common language, religion, and customs*.

Наступним компонентом змісту навчання історії України засобами англійської мови вважаємо *вміння* вживання вивченого мовного матеріалу, тобто реалізацію навичок при здійсненні дії, що виконується з певним наміром. Такі наміри охоплюють: 1) інформування аудиторії слухачів про певну історичну подію; її аналіз й інтерпретацію; прогнозування її наслідків; 2) здійснення безпосередніх усномовленнєвих контактів із носіями мови в різноманітних професійно орієнтованих ситуаціях відповідно до власних фахових потреб; 3) розуміння озвучених автентичних текстів історичної тематики з метою отримання необхідної інформації; 4) читання автентичної літератури з метою її розуміння та з різним рівнем проникнення в її зміст; 5) письмову фіксацію й трансляцію фахової інформації різного обсягу.

Такі мовленнєві дії сприятимуть розумінню місця і ролі України в контексті європейської та світової історії; виявленню й аналізу історичного підґрунтя проблем соціально-економічного, політичного, культурного, національного буття України засобами англійської мови [6, с. 539].

Для ефективного розвитку зазначених мовленнєвих умінь студенти повинні вміти: аргументовано погоджуватись з ідеями інших авторів щодо тих чи інших історичних процесів; обґрунтовано критикувати позиції інших авторів та протиставляти їм свої; пропонувати власні способи вирішення порушених проблем. Наведемо декілька прикладів такої мовленнєвої поведінки бакалаврів щодо розкриття й дослідження теми “The advent of the Slavs”.

Інформування аудиторії про історичну подію: *The Slavs first came to general attention in the early sixth century AD, when they showed up en masse on the borders of the Byzantine Empire, which had been weakened by the Goths and Huns, and moved into the Balkans* [9, с. 14].

Аналіз поглядів різних науковців на історичну подію, що розглядається: *Jordanes, a six-century Byzantine author, distinguished two major groups among the Slavs of his day. “Though their names are now dispersed amid various clans and places”, he wrote, “yet they are chiefly called Sclaveni and Antes”. He placed the Sclaveni between the Danube and the Dniester, reserving for the Antes the lands between the Dniester and the Dnieper, “in the curve of the sea of Pontus”* [9; 14]. *Based on linguistic data of today I can conclude that the ancestral homeland of the Slavs lay in the forests and forest-steppe zone between the Dnieper and the Vistula, mainly in Volhynia and the Prypiat marshes of today’s Ukraine*.

Власна інтерпретація наслідків історичної події, що відбулася: *the Slavs entered history under the banner of democracy. “For these nations”, wrote Procopius, “the Sclaveni and the Antes are not ruled by one man, but they have lived under a democracy, and consequently everything that involves their welfare, whether for good or for ill, is referred to the people”* [9, с. 15–16]. *We believe that the Ukrainian mentality was formed as a democratic one, the consequences of which we have seen throughout our history*.

Наступним компонентом змісту навчання історії України засобами англійської мови вважаємо *вміння іншомовного самонавчання*, тобто “здатність здобувати, перероблювати інформацію, отриману з різноманітних джерел, застосовувати її для індивідуального розвитку і самовдосконалення людини” [7, с. 220]. У процесі такої роботи студенти розвивають уміння самостійно відбирати матеріал, що їх цікавить; препарувати його на частини, сприймати й запам’ятовувати найважливіші факти й викладати їх. Під час сприйняття навчального матеріалу студенти навчаються: “планувати власну навчальну діяльність; обирати оптимальні засоби рішення поставлених навчальних завдань; використовувати різноманітні технології роботи з довідковою літературою та першоджерелами в процесі виконання завдання; здійснювати самоконтроль і самокорекцію в процесі навчання” [8, с. 29].

Висновки. Таким чином, інтегрований зміст навчання бакалаврів історії України засобами англійської мови охоплює такі компоненти: лінгвістичні знання англійської лексики, що забезпечують формулювання ключових понять предмета “Історія України”; мовленнєві навички, що забезпечують висловлювання предметного змісту в межах вивченого мовного матеріалу; мовленнєві вміння, що забезпечують презентацію, обговорення, аналіз, класифікацію, систематизацію, інтерпретацію предметного змісту засобами англійської мови; уміння іншомовного самонавчання, що забезпечують планування, виконання, корекцію і контроль практичних завдань з історії України в їх англійському супроводі.

Уважаємо, що поступова реалізація визначених компонентів змісту навчання бакалаврів історії України засобами англійської мови дозволить певною мірою поглибити їхні професійні знання та підготувати їх до плідної праці в міжнародному фаховому середовищі.

Використана література:

1. Джалалов Д. Д. Проблемы содержания обучения иностранному языку. Ташкент, 1989. 107 с.
2. Кордонова А. В. Етапи інтегрованого навчання історії України майбутніх викладачів історії засобами англійської мови. *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського. Серія “Педагогіка”*. 2020. № 4 (133). С. 93–100.

3. Леонтьев А. А. Язык, речь, речевая деятельность. Москва, 1999. 214 с.
4. Мартинова Р. Ю. Цілісна загальнодидактична модель змісту навчання іноземних мов : монографія. Київ : "Вища школа", 2004. 454 с.
5. Мартинова Р. Ю. Педагогические основы интегрированного обучения образовательной и иноязычной речевой деятельности студентов неязыковых специальностей : монография. Одеса : "Освіта України", 2017. 208 с.
6. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика / О. Б. Бігич та ін. ; за ред. С. Ю. Ніколаєвої. Київ : Ленвіт, 2013. 590 с.
7. Савченко О. Я. Етапи реформування змісту шкільної освіти в Україні за роки незалежності. *Розвиток педагогічної і психологічної наук в Україні 1992–2002* : зб. наук. праць до 10-річчя АПН України. Харків, 2002. С. 210–227.
8. Соловова Е. Н. Методика обучения иностранным языкам : учебное пособие. Москва : АСТ, 2010. 238 с.
9. Ploky S. The Gates of Europe. A History of Ukraine. London : Penguin Books, 2016. 395 p.

References:

1. Dzhahalov, D. D. (1989). Problemy sodержaniia obucheniiia inostrannomu yazyku [Problems of the content of teaching a foreign language]. Tashkent [in Russian].
2. Kordonova, A. V. (2020). Etapy intehrovanooho navchannia istorii Ukrainy maibutnikh vykladachiv istorii zasobamy anhliiskoi movy [Stages of integrated teaching of Ukrainian history to future history teachers by means of English]. Scientific bulletin of South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky, 2020, 4 (133), pp. 93-100 [in Ukrainian].
3. Leontiev, A. A. (1999). Yazyk, rech, rechevaia deiatelnost [Language, speech, speech activity]. Moscow [in Russian].
4. Martynova, R. Yu. (2004). Tsilislina zagalnodydaktychna model zmistu navchannia inozemnykh mov [Holistic general didactic model of the content of foreign language teaching]. Kyiv: Vyshcha Shkola [in Ukrainian].
5. Martynova, R.Yu. (2017). Pedagogicheskie osnovy integrirovannogo obucheniiia obrazovatelnoi i inoiazychnoi rechevoi deiatelnosti studentov neiazukovykh spetsialnosti [Pedagogical foundations of integrated teaching of educational and foreign language speech activity of students of non-linguistic faculties]. Odessa: Osvita Ukrainy [in Russian].
6. Nikolaieva, S. Yu. (Eds.). (2013). Metodyka navchannia inozemnykh mov i kultur [Methods of teaching foreign languages and cultures]. Kyiv: Lenvit [in Ukrainian].
7. Savchenko, O. Ya. (2002). Etapy reformuvannia zmistu shkilnoi osvity v Ukraini za roky nezalezhnosti [Stages of reforming the content of school education in Ukraine during the years of independence]. *Rozvytok pedagogichnoii i psykhologichnoii nauk v Ukraini 1992-2002 – Development of pedagogical and psychological sciences in Ukraine 1992-2002* : Collection of scientific works dedicated to the 10th anniversary of the Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine (Part 1), (pp. 210-227). Kherson [in Ukrainian].
8. Solovova, Ye. N. (2010). Metodika obucheniiia inostrannym yazykam [Methods of teaching foreign languages]. Moscow: AST [in Russian].
9. Ploky, S. (2016). The Gates of Europe. A History of Ukraine. London : Penguin Books.

Kordonova A. V. Components of the content of teaching bachelors History of Ukraine by means of English

The scientific article considers the integrated teaching of future historians History of Ukraine by means of English.

It is noted that the integrated teaching of students subject disciplines by means of English is an effective way to improve their professional knowledge and skills, because: 1) integrated courses can be used both in class and during independent and individual work of students as they contain substantial lexical, grammatical and factual material that requires careful study; 2) performing the tasks of the course in English promotes the development of foreign speech competence of bachelors; 3) increasing the level of the English language prompts students to communicate in an international professional environment and to master a foreign language source base which deepens their professional competence.

The structure of such training presupposes the dependence of the components of the content of foreign language teaching in the form of knowledge, skills, and abilities on those knowledge and skills that must be acquired through the content of the subject "History of Ukraine".

It is determined that the integrated content of teaching bachelors History of Ukraine by means of English consists of the following components: linguistic knowledge of English vocabulary, providing the formulation of key concepts of the subject "History of Ukraine"; speech skills that provide the oral and written expression of subject content within the studied language material; speech skills that provide presentation, discussion, analysis, systematization, classification, interpretation of the subject content by means of English; foreign language self-study skills that provide goal setting, planning, implementation, correction and control of practical tasks on History of Ukraine in English.

It is proved that the gradual implementation of the determined components of the content of teaching bachelors History of Ukraine by means of English will allow them to deepen their professional knowledge to some extent and prepare them for effective work in the international professional environment.

Key words: *integrated education, integrated course, components of the content of English language teaching, components of the content of teaching History of Ukraine, professional competence, foreign language speech competence, foreign language self-study, bachelors, future historians.*